

Az örmény legnagyobb sikereit a film-, a színházi- és a balett terén érte el. Viski János terveiben is több hasonló mű szerepelt, de ezek a második világháború miatt nem teljesülhettek.

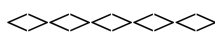
Mindketten otthagyták szülőföldjüket, Hacsaturján Moszkvában, Viski Budapesten élt. De műveikben nem a nosztalgizáló búslakodás, hanem a férfiasan vállalt hazaszeretet, természetszeretet hangja csendül föl. Döbbenetes párhuzam: Hacsaturján 1961-ben szerzi "A haza balladáját", Viski ekkor már elhunyt, de utolsó, nagysikerű bemutatót megért műve, az 1958-ban készült "Az irisórai szarvas" című ballada, Áprily Lajos versére. A két ballada egyformán bariton szólóra és zenekarra íródott !!

Mi a haza ? Szülőföld, történelem, természet, hegyek, kristály-források, végtelen láthatára, a világmindenség megérezésének páratlan élménye, melyben, ha élni akarunk, gyökereinket kell keresnünk és megtalálnunk.

A fent bizonyított, felfedezett párhuzamon túl, kérlelhetetlenül ide kívánczik még egy gondolat: Bartók Cantata Profanaja. Ha az Irisórai szarvas a "Falusi elégia" című Áprily-kötetben (1921) jelent meg, a Cantata még a világháború előtt, 1914-ben fellelt alapszövegre támaszkodik. A természet és benne a szarvas, mint a szabadság megtestesítője, Bartóknál is hasonló előadó-apparátusra talált: tenor és bariton-szóló, vegyes kar, zenekar.

Hacsaturján kivételes helye a zenetörténelemben épp az általános emberi, nagy kérdések fölvetésében és azok hiteles megválaszolásában keresendő. Ebben méltó párja a magyar-örmény Viski János, mindkettejük életművének folytonos ébrentartása kedves feladatunk mindenkoron.

Fancsali János
zenetörténész

A Torinói lepel örmény vonatkozásai

Elhangzott a Fővárosi Örmény Klub 1998 április 23-i rendezvényén.

Kedves Hallgatóim!

Mondhatnám úgy is, hogy kedves erdélyi testvéreim, magam is onnan származó lévén. Hogy az örményeknek komoly kapcsolata van a Torinói lepelrel, valahogy véletlenül került szóba egy hangversennyel kapcsolatos beszélgetés alkalmával. Akkor kértek fel, hogy erről bővebben beszéljek az egész közösség előtt. Így kerültem ide.

A folyamközi Kis Örményország királya, Abgár leprában megbetegedett. Hallott arról, hogy Judeában van egy próféta, aki mindenféle betegséget meggyógyít, valami Jézus nevű. Levelet írt neki, amiben arra kérte, hogy jöjjön el hozzá és gyógyítsa meg. Jézus azt válaszolta neki, hogy ő most nem mehet oda, de majd elküldi egyik tanítványát. Abgár még egyszer írt Jézusnak és arra kérte, hogy ha nem is jön el személyesen, legalább küldjön egy képet magáról. Nem tudott arról, hogy a zsidóknak tilos volt az ember-ábrázolás. Közben Jézust keresztre feszítették. A zsidók szokása az volt, hogy a halottat egy két és fél méter hosszú lepedőbe csavarva temették el. A halottat ráfektették a lepedő egyik felére, úgy hogy a fej a lepedő közepére került. A lepel másik felét ráhajtották és a széleit a holttest alá gyűrték. A lábánál egy vászoncsíkkal rögzítették a

leplet. Jézust is így temették el. Egy pincészerű helyiségben egy kőpadra fektették. A bejáratot egy korong alakú kővel zárták el, amely egy vályúszerű árokban jobbra-balra gurítható volt. Amikor bezárták, körültapasztották sárral, hogy a hullabűz ne jöjjön ki. Jézus sírját katonák őrizték. Húsvét-vasárnap hajnalban úgy érezték, mintha földrengés volna és a kő félregurult az ajtóból. Várták, hogy kijön valaki, de nem történt semmi. Akkor fáklyákkal bevilágítottak és úgy látták, hogy a lepel a kőpolcon fekszik, de laposan, nincs benne senki. Elrohantak, hogy jelentsék a főpapnak. Közben a Jézus környezetéhez tartozó asszonyok, kora hajnalban oda jöttek, hogy bebalzsamozzák Jézus testét. Csodálkozva tapasztalták, hogy a sír nyitva van. Benéztek és ők is csak az üres leplet látták. Nem mertek közelebb menni. Elsiettek az apostolokhoz és jelentették, hogy Jézus holtteste nincs meg. Attól féltek, hogy azért vitték el Jézus testét, hogy meggyalázzák. Péter és János apostol a sírhoz futott. Csodálkozva látták, hogy a lepel úgy fekszik a sírban, ahogy pénteken a temetéskor hagyták. Még az a kendő is, amivel Jézus állát felkötötték ott van a leplen belül. János azt írja az Evangéliumában, hogy ő akkor már hitte, hogy Jézus feltámadt. Péter összehajtotta a leplet és hazasiettek vele. Otthon kibontották és csodálkozva látták, hogy a leplen ott van Jézus arca és egész testének rajzolata. Megrémültek, mert náluk nem volt szabad embert ábrázolni. Bálvány-nak tartották az embert ábrázoló képet. Nem tudták, hogy mit tegyenek. Egyenlőre félre rakták. Később eszükbe jutott, hogy Abgár örmény király képet kért Jézusról. Elhatározták, hogy elküldik neki a halotti leplet. Így megszabadulnak tőle, és mégis jó helyre kerül, mert Abgár biztosan megbecsüli. Megbízta Tádé apostolt, hogy ő utazzon el oda. Amint Abgár megérintette a leplet, azonnal meggyógyult a leprájából. Annyira megrendítette őt és környezetét ez a tény, hogy keresztényé lettek és velük az egész örmény nép. Ők voltak az elsők a történelemben, akik "testületileg" keresztényé lettek. Ezt a dolgot Euzébiusz cezáreai püspök, ókori történetíró megerősíti, megjegyezve azt, hogy az örmény nép megtérése valamiféle "kép"-pel kapcsolatos. Abgár a lepel számára díszes ezüst ládikát készíttetett. Abgár halála után fia, Mannu lett az uralkodó. Neki nem tetszett a kereszténység fegyelme, ezért üldözni kezdte a vallást. A keresztények féltek, hogy a leplet, amit ők "mandilion"-nak neveztek, Mannu elpusztítja. Ezért elrejtették Edessza bástyafalába egy kőlap mögé. Úgy látszik mind elpusztultak, akik tudtak a lepel rejtekhelyéről, mert csak 525-ben került elő. A rejtekhely kiválasztása szerencsésnek bizonyult. Az emberi kéz számára hozzáférhetetlen, sötét és száraz hely megóvta a leplet minden káros hatástól, főleg az Edesszát időközönként elpusztító árvíztől. A több évszázados lappangás után előkerült mandilion a vallásos tisztelet középpontjába került. A Jézus-ábrázolásra gyakorolt döntő hatása, befolyása ettől az időtől kezdve sugárzik ki az egész keresztény világra. Ekkor már a Keletrómai Birodalomhoz tartozik Edessza. Jusztiniánosz császár díszes ereklyetartót adományozott a mandilion számára és külön templomot építtetett. Aztán jött a muzulmán veszedelem, amely a hatszázas évek közepétől állandó fenyegetettséget jelentett. Végül Edessza muzulmán fennhatóság alá került. Romanosz Lekapénosz császár elhatározta, hogy kimentí a hitetlenek kezéből a mandiliont. Sereget küldött Edessza alá, és a vezér csábító ajánlatot tett a város emírjének: hajlandó váltságdíjat fizetni a

mandilionért és átadja a hadakozások során foglyul ejtett 200 muzulmán harcost, valamint megkíméli a várost. Az emír elfogadta az ajánlatot. De nem fogadta el a város lakossága. Miért adnák oda legféltettebb kincsüket, ha a császár még arra se volt képes, hogy megvédje a várost? Kétszer is megpróbálták, hogy a kendő másolatát adják át az eredeti helyett. Végül is Romanosz katonái megkapták a leplet, amit valóságos diadalmenetben vittek Konstantinápolyba. Ez 944-ben történt. A bizánci irodalomban sok adatot találunk a lepelre vonatkozólag. "Krisztus halotti kendője"-ként és ".....a feltámadás utána sírban talált vászon"-ként emlegetik, tehát félreérthetetlenül az eredeti halotti lepelnek tartották. Minden pénteken közszemlére tették ki, hogy a nép leróhassa előtte tiszteletét. A leplen található Krisztus-arc egyedül érvényes mintája lett a bizánci ikonfestészetnek.

Az 1203-1204. évi IV. kereszties hadjárat alkalmával a velenceiek rávették az általuk hajón szállították francia, olasz és német lovagokat, hogy mielőtt a Szentföldre mennének, ostromolják meg Konstantinápolyt. Szerintük ott rendet kell csinálni, mert másképp a muzulmánok fogják elfoglalni az országot és az veszélyt jelent egész Európának. Megtörtént az ostrom, bevették a várost és megalapították a keresztény latin császárságot. A keresztiesek végigrabolták a várost. Az egyik francia lovag ellopta a leplet is. Otthon de la Roche-nak hívták. Besaconba vitte. Bizonyos idő után mutogatni kezdtek egy kápolnában, ahová tömegesen jöttek a zarándokok. Egy alkalommal tűz ütött ki a kápolnában és alig tudták kimenteni az ezüst ládikát, amiben a leplet őrizték. A ládika a sarkain meg is olvadt. A lepedőben is károk keletkeztek, a sarkai megégtek. Szerencsére a Krisztus-képmásában nem esett kár. Az 1580-as években hatalmas pestis-járvány dühöngött Európában. A lakosság egyharmada meghalt. Milánó érseke akkor Borromei Szent Károly volt. Ő fogadalmat tett, hogyha városa megmenekül a járványtól, akkor elzarándokol a szent lepelhez. Megtudták ezt a francia tulajdonosok és hogy ne kelljen az érseknek olyan messze gyalogolnia, áthozták a leplet az Alpokon, Torinóba. Szent Károly itt tisztelgett előtte. A lepel azóta is Torinóban maradt. A francia család a pápának ajándékozta.

A pápa viszont nem vitte el Torinóból, mivel a város nagyon ragaszkodott ehhez a szent ereklyéhez.

A második Vatikáni Zsinat után minden komoly ereklyét megvizsgáltatott a Szent Szék, nehogy valamelyik hamis legyen. A Torinói lepelrel is sokat foglalkozta. Igen komoly vizsgálatnak vetették alá. A legdöntőbb érvek valódisága mellett, hogy felfedezték azt, hogy Jézus szemén két pénzérme volt, melyeket sikerült azonosítani, azonfelül olyan virágporokat találtak a leplen, amelyek bizonyítják, hogy a történelem során milyen vidéken volt szabad levegőn a lepel.

Az egyik pénzérme felirata, Tiberiou Kaisarou = Tibériusz császáré. Ez a leptosznak nevezett pénzérme Jézus halálának idején mindössze négy évig volt forgalomban. A virágpor vizsgálat szintén jelentős eredményeket hozott. Max Frei svájci kriminológus professzor, aki egyben képzett botanikus is, már több ízben a virágpor-vizsgálat alapján állapította meg azt, hogy valaki milyen helyeken fordult meg. A virágpor szemcsék hihetetlen mennyiségben szóródnak szét virágzás idején és gyakorlatilag minden szabad

légteret ellepnek. Az égerfa virágpóra pl. 2 milliárd szem/nm sűrűségben lepi el a környezetét, de ennél még nagyobb számot is mértek. Max Frei 12 mintát vett a lepel felületéről. 29 közel-keleti és 21 sivatagi és sztyeppe-növény porát találta meg. A fellelt fajták 3/4 része Palesztinára jellemző. A nyomok Jeruzsálemre és közvetlen környékére jellemzők. 20 virágfajta bőségesen tenyészik a Tigris-Eufrátesz vidék északi részén és Anatóliában, 4 fajta Konstantinápoly környékén, viszont egészen ismeretlenek Közép és Nyugat Európában. A fellelt virágporok alapján bizonyítható, hogy a lepel előfordult szabad levegőn Palesztinában, Edesszában, Konstantinápolyban, Franciaországban és Itáliában.

A Torinói lepel határozta meg annak idején a Jézus ábrázolás mikéntjét. Az első ábrázolások nem is törekedtek arra, hogy visszaadják az igazi Jézus - arcot. A legrégebb Jó Pásztor szobor, ami a katakombákból került elő, egy fiatal, szakálltalan, tunikába öltözött férfit ábrázol, nyakában egy báránnyal. Edesszából sugárzott szét, hogy milyen is volt Jézus arca valóban. Ez befolyásolta a görög-keleti ikonfestészetet, amely máig ragaszkodik ehhez az ábrázoláshoz.

Amint említettem Cezárei Euzébiusz említi 340 körül, hogy az örmény nép megtérülése egy képmással kapcsolatos. Ennek nyomai az edesszai levéltárban fellelhetők szír nyelven. Hogy milyen komolyan vették a kereszténységüket, azt az egész világ tudja. Az a nagy kár, hogy az örménység a mohamedán uralom miatt elszigetelődött Rómától. Nem tudtak részt venni a zsinatokon, amikor lerögzítették a dogmákat. Egyszerűen a történelem hozta magával, hogy Rómától elszakadt egy részük. De a keresztény hitűségük példakép lehet minden keresztény nép számára. Ha beolvadnak a muzulmánok közé, akkor nem lett volna a Musza Dag negyven napja sem.

Rendünk sokat apostolkodott Örményországban. 1627-ben mennek oda először. Sok nehézséggel kell megküzdeniük. 1850-ben sikerült nagy missziós központot létesíteni Erzerumban. 1923-ban a nagy török üldözés idején el kell hagyniok az országot. Az örmény kapucinusok közül Zohrabian Cyrill a leghíresebb, 1881-ben született, 18 éves korában lépett be a rendbe. Mint pap Erzerumban és Trapezuntban működött. 1923-ban, az üldözés idején került Korfu szigetére. Onnan Görögországba ment. A pápa őt nevezte ki az örmények általános lelkipásztorává. II. Piusz pápa 1940-ben püspökké nevezte ki. Életrajza könyv alakban is megjelent Olaszországban, még a negyvenes években.

Úgy volt, hogy 1944-ben megtelepszünk Szamosújváron. Már minden el volt intézve, amikor a szovjet bevonulás megghiúsította a rendház alapítását.

Páter Fidél

kapucinus szerzetes

Beszámoló az 1998 május 21-én tartott klubdélutánról

Dr. Szarka György ízes beszédű kalauzolásában kirándultunk Erdélyben, gyönyörködve a vetített képeiben. Megemlékezett Seprősi Czárán Gyuláról (1847-1906), az er-